

УДК 786.8(477.83)

Андрій Душний, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МОЛОДА ГЕНЕРАЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ: ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЯРОСЛАВА ОЛЕКСІВА

У статті розглядається творчість молодого композитора та виконавця Львівської баянної школи, лауреата Всеукраїнських та міжнародних конкурсів Ярослава Олексіва, його роль у написанні нової сторінки даної школи.

Ключові слова: творчість, композиція, баян, оркестр.

Постановка проблеми. Дослідження проблеми регіональних шкіл, творчого напрацювання композиторів, науково та навчально-методичного забезпечення за останні роки набуло широкого розмаху серед ряду науковців України (Г. Голяка, М. Давидова, В. Зайця, Є. Іванова, О. Сумаркової, А. Сташевського). Щодо питання Львівської школи баянного виконавства, то дослідження проводяться порівняно недавно (з 2005 року). Проблемам становлення, розвитку та пропаганди Львівської баянної школи було присвячено ряд наукових конференцій [1; 11; 12; 14; 15; 18], організованих групою ентузіастів А. Душним, С. Карасем, Б. Пицем, які поставили собі за ціль – відродити усі жанрові аспекти школи. У даних заходах піднімалися питання відносно поняття “Львівська баянна школа”, аналізувалися творчі портрети видатних представників та засновників, колективів, окремих виконавців, наукове та навчально-методичне напрацювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історія української музики для баяна сьогодні активно досліджується українськими музикознавцями (М. Давидовим, Д. Кужелевим, Є. Івановим, М. Імханицьким, А. Сташевським), щодо музики для баяна композиторів-баяністів Львівської школи, то відомі праці з цього питання М. Булди, А. Душного, С. Карася, Д. Кужелева, В. Князева, Б. Пица, І. Фрайта, А. Славича, Ю. Чумака, В. Шафети, та інших.

Проблемам композиторської творчості для народних інструментів була присвячена науково-практична конференція “Творчість композиторів України для народних інструментів”, проведена 10 квітня 2006 року на базі ЛДМА ім. М. Лисенка [18]. Підвищена актуальність цієї теми зумовлена необхідністю нового композиторського бачення вітчизняного виконавства як явища національної

культури, з притаманною їй неповторністю творчого обличчя та унікальністю традицій.

Відносно оригінального репертуарного забезпечення, серед вже відомих представників композиторської династії Львівської баянної школи А. Батришина, В. Балака, В. Власова, М. Корчинського, Е. Мантулева, А. Оберюхтіна, А. Онуфрієнка постає ім'я представника наймолодшого покоління, лауреата Всеукраїнських та міжнародних конкурсів, композитора Ярослава Володимировича Олексіва.

Мета статті. Проаналізувати творчо-виконавський доробок Ярослава Олексіва та його вплив на сучасний стан Львівської баянної школи.

Виклад основного матеріалу. Ім'я Ярослав Олексів стає дедалі відомим у руслі репрезентаторів української баянної школи. Становлення його особистості як виконавця та композитора сформувалися саме на ґрунті Львівської баянної школи.

Творчість Ярослава Олексіва розподіляється на три періоди: навчання в училищі (“училищний”); навчання в академії (“консерваторський”); творчо-виконавський (“професійний”).

Ярослав Володимирович Олексів народився 1 січня 1984 року у місті Львові. Початкову музичну освіту здобув у Львівській дитячій музичній школі №11. Навчаючись (1993 – 1999 рр.) у директора школи А.Я. Коритовського (випускника класу баяна М.Д. Оберюхтіна), обдарований юнак крок за кроком опановує ази виконавської техніки, а з часом стає одним із найпреспективніших учнів школи. Ярослав – активний учасник низки звітних концертів, творчих змагань, дитячих конкурсів, зокрема: Обласного конкурсу баяністів / акордеоністів серед учнів старших класів мистецьких шкіл (1998 р., диплом III ступеня); Обласного фестивалю-конкурсу “Юні таланти Львова” (диплом I ступеня).

Продовжуючи впевнено крокувати мизичними

МОЛОДА ГЕНЕРАЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ: ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЯРОСЛАВА ОЛЕКСІВА

стежинами, Ярослав Олексів вступає на навчання до Львівського державного музичного училища імені Станіслава Людкевича (1999 – 2003). Навчаючись у класі баяна та диригування у Н.С. Сороки, молодий музикант швидко стає одним із найкращих студентів закладу. Поглиблене оволодіння майстерністю гри на інструменті, осягання найрізноманітніших мистецьких цінностей спонукало Ярослава до пошуку нового у виконавській та композиторській техніці.

Саме під час навчання в училищі розкривається композиторське покликання, народжуються перші взірці компонування музики. До “училищного” періоду належать ранні опуси композитора: для баяна – *Концертна мініатюра* (2001), *Поліфонічні п’єси* (2002); для фортепіано – *Прелюдії* (2002); для оркестру народних інструментів – *Интермеццо* (2003); інструментування для оркестру українських народних інструментів – “*Сльоза*” М. Мусорського, “*Чабан*” А. Онегіна, Сюїта “*Сонечко*” Л. Ревуцького, Вальс-мюзет “*Байдужість*” (для дуету баянів з оркестром) Е. Мурена – Дж. Коломбо [8].

Систематичне вдосконалення виконавської майстерності спонукало Ярослава до апробації своїх здібностей на конкурсних змаганнях. У 2001 році на X-му міжнародному фестивалі акордеонної музики у м. Перемишль виборює диплом, а у 2003 році на VI Регіональному конкурсі виконавців на народних інструментах “Таланти рідного краю” у м. Рівне здобуває диплом II-го ступеня.

З відзнакою закінчивши музичне училище, Ярослав вступає до Львівської державної (сьогодні Національної) музичної академії імені Миколи Лисенка (2003 – 2008), де розпочинає навчання у відомого виконавця, заслуженого артиста України, лауреата міжнародного конкурсу у м.Клінгенталь (Німеччина) Ярослава Мефодійовича Ковальчука, диригентську майстерність вдосконалює у класі доцента Юліана Йосиповича Балуха. З 2006 року навчається у класі лауреата міжнародних конкурсів, кандидата мистецтвознавства, доцента Сергія Олексійовича Карася. Мистецтву композиції Ярослав навчався у відомої львівської композиторки Богданни Фроляк.

Опановуючи найскладніший баянний репертуар Ярослав презентує Львівську баянну школу на різноманітних виконавських конкурсах та фестивалях. У 2004 році на XII-му міжнародному фестивалі акордеонної музики у м. Перемишль вдруге виборює диплом.

Поєднуючи навчання з творчістю (композицією та виконавством), у 2004 році Ярослава Олексіва запрошують як концертмейстера та соліста оркестру народних інструментів до Львівського музичного училища ім. С. Людкевича та Львівського училища культури та мистецтв, з останнім колективом часто концертує початковими мистецькими навчальними закладами Львова.

У рамках конференції “Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини”, яка відбулась 3 листопада 2005 року у Концертному залі ЛДМА ім. М. Лисенка, Ярослав Олексів бере участь у грандіозному концерті за участю: Народної артистки України Л. Посікіри; заслуженого діяча мистецтв України Т. Барана; заслуженого працівника культури України К. Сятецького; лауреатів міжнародних конкурсів – В. Зайця, Л. Шорошевої, О. Герасименко, Н. Цигилик-Чумак, Ю. Кіпеня, А. Арбузової [1], який відбувся у Концертному залі Обласної філармонії. Дана конференція дає початок науковим пошукам Я. Олексіва. Автор розпочинає розвідки у напрямку неофольклористичної особливості творчості для баяна українських композиторів XX – XXI століття, публікуючи свої розвідки та репрезентуючи свої шукання на подальших наукових конференціях та семінарах [1;11; 12; 14;15; 18].

Надзвичайно плідним у мистецькій біографії Ярослава Олексіва видався 2006 рік. Справедливим результатом напруженої виконавської праці стає перемога на 1-му міжнародному конкурсі баяністів-акордеоністів.

“Акорди Львова”, де він здобуває звання лауреата 1-ї премії [6]. Перелік композиторських напрацювань поповнюється новим твором – “*Токатою*” для баяна, яку присвятив Сергію Карасю. Великого позитивного резонансу даний твір набув після першого авторського виконання на 1-му міжнародному конкурсі-фестивалі “Воронцовські музичні зустрічі” у м. Алушка (АР Крим), де Ярослав отримує звання лауреата II-ї премії, а восени завойовує Гран-Прі на III-му міжнародному молодіжному музичному фестивалі “Золота троянда” імені І. Вимера (м. Львів).

За участю Ярослава, 24 травня 2006 року у Дрогобицькому педагогічному університеті імені Івана Франка відбувся “Концерт лауреатів Всеукраїнських та міжнародних конкурсів”, різних рівнів та етапів навчання: школа – училище – консерваторія (як про це мріяв А. Онуфрієнко).

23 листопада 2006 року у Концертному залі імені Станіслава Людкевича в рамках третього

МОЛОДА ГЕНЕРАЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ: ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЯРОСЛАВА ОЛЕКСІВА

ювілейного фестивалю “Золота троянда – 2006” відбувся концерт переможців та володарів спеціального призу імені Ісидора Вимера “Золота троянда”, студентів ЛДМА ім. М. Лисенка А. Школьнікової (2004), О. Шиманської (2005), і зокрема Ярослава Олексіва (2006). Засновник фестивалю – магістр Олена Вимер, а художній керівник проекту заслужена артистка України Ольга Журавльова¹.

Аналіз виконавської інтерпретації музики бароко на баяні Ярославом Олексівим, зокрема “Прелюдії і fugи” (gis-moll) Й.С. Баха із II-го тому “ДТК”, досліджував кандидат мистецтвознавства Сергій Олексійович Карась [7]. Як зазначає науковець, “Виконання Я. Олексіва (Україна) та І. Квашевича (Білорусь) позначене індивідуальною творчою концепцією, ральєвністю, органічним сполученням раціональної та художньо-експресивних сторін.... Виконавській манері Я. Олексіва властивий артистизм, позначений владною енергетикою.... Щедро пропонувані виконавцем динамічні “вилки” на коротких синтаксичних ділянках – показовий елемент його артистичного сомовираження.... Приймаючи фортепіанні версії за експериментальний інтарпретаційний еталон, баяніст здійснює часткову *реконструкцію* Бахового тексту...” [7, 12].

Підтвердженням високого рівня професійної майстерності, пропаганди Львівської баянної школи на Всеукраїнському та міжнародному рівнях Ярославу Олексіву було надано стипендію Президента України (2006).

“*Консерваторський*” період є самим визначний у творчості композитора, до якого відносяться наступні композиції: для баяна – “*Токата*” (2006), “*Соната-балада*” (2007), “*Let’s run in jass*” (2007), “*У настрої джазу*” (2007), “*Інтермеццо*” (2007) у перекладі для баяна-соло автора [14], Альбом для дітей (2008): *Дві поліфонічні н’еси*, *Прелюд “Танець квітів”*, *Мініатюра-жарт: сюїта “Стильові контрасти”* (для дуету); інструментування для оркестру народних інструментів власних творів: - *Токата* (2008), *Соната-балада* (2008), *У настрої джазу* (2008) [9]; оригінальні твори для оркестру народних інструментів: Романс “*Дві флейти*” на слова А. Канич; *Прелюд*; “*Пісня*” на слова Д. Павличка; “*На чужині*” на слова О. Олеса.

Підтвердження визнання композиторського таланту автора прийшло на IV-му міжнародному молодіжному музичному фестивалі “Золота троянда – 2007” імені І. Вимера (м. Львів), де він отримав найвищу нагороду “Гран-Прі” в номінації “композиція”.

У 2007 році на Львівському радіо неодноразово згадували у різних музичних програмах про III-й міжнародний молодіжний музичний фестиваль “Золота троянда” імені І. Вимера та його переможця, володаря Гран-Прі та спеціального призу-символіки “Золотої троянди” Ярослава Олексіва. А у 2008 році Львівське радіо бере інтерв’ю у Ярослава Олексіва, як переможця IV-го міжнародного молодіжного музичного фестивалю “Золота троянда” та володаря “Гран-Прі” в номінації “композиція”. У виконанні автора звучать твори “*Let’s run in jass*” та “*У настрої джазу*”.

25 березня 2007 року на запрошення Оргкомітету 1-го Всеукраїнського конкурсу виконавців на народних інструментах імені Анатолія Онуфрієнка Ярослав Олексів виконує сольну програму на відкритті конкурсу, де отримує схвальні відгуки від провідних виконавців та науковців, докторів мистецтвознавства, професорів М.А. Давидова (Україна) та М.І. Імханицького (Москва), заслуженого діяча мистецтв Росії, професора В.І. Голубничого (Нижній Новгород), доцентів В.М. Зайця (Київ), А.Я. Сташевського (Луганськ) [14].

Наприкінці 2007 року виходить у світ перший авторський посібник “Концертні твори для баяна (акордеона)” [13].

2008 рік розпочався для молодого композитора-виконавця виступом на Львівському обласному телебаченні (12 канал) у програмі “Вже ранок”. Розмова велась про конкурс “Золота троянда”, нові тенденції в оригінальній українській музиці для баяна, презентувалась композиція автора “*Соната-балада*”.

Другий відкритий регіональний конкурс баяністів-акордеоністів “Візерунки Прикарпаття”, який відбувся у музичній школі міста Старий Самбір (Львівська область), 20 лютого 2008 року відкриває для Ярослава Олексіва нову сторінку його творчої особистості, автора запрошують членом журі. У програмі заходів відбувається авторський концерт та презентація його навчального посібника: “Концертні твори для баяна (акордеона)” [3].

Як досвідченого музиканта, що вже сформувався як виконавець та композитор,

¹ Поряд із студентами-переможцями, на одній сцені пропагували своє мистецтво відомі колективи: заслужена капела “Трембіта”; молодший склад хорової школи “Дударик”; сопілковий квінтет “Дудаліс-юніор”; вокальний дует “Жар-птиця”; та інші.

МОЛОДА ГЕНЕРАЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ: ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЯРОСЛАВА ОЛЕКСІВА

зустрічали Я. Олексіва на 1-му Всеукраїнському фестивалі молодих баяністів та акордеоністів "АССО-Дебют" у м. Луганську, який проходив з 2 по 4 квітня 2008 року. Більша частина концертної програми складалась з авторських творів, які музикант виконав на найвищому інтерпретаційному рівні, зазначає у своїй критиці голова Луганської обласної організації НВМС, художній керівник фестивалю А.Сташевський [17].

Продовженням презентації виконавської майстерності Ярослава став сольний концертний виступ в рамках першого відкритого Всеукраїнського конкурсу баяністів-акордеоністів «Вічний Рух», який відбувся 8-12 травня 2008 року у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка [18].

Як представника молодішої генерації Львівської баянної школи, Ярослава Олексіва у травні цього ж року, запрошують провести майстер-клас для студентів Львівського державного музичного училища ім. С. Людкевича на тему "Композиторська інтерпретація сучасних прийомів гри на баяні/акордеоні в оригінальних творах українських композиторів".

Значною подією в творчому житті Ярослава Олексіва стає великий сольний концерт у двох відділеннях у Концертному залі ЛНМА ім. М. Лисенка, який відбувся 22 травня 2008 року. У першому відділенні звучали твори П. Чайковського, В. Зубицького, авторські композиції Я. Олексіва. У другому відділенні Я. Олексів виступав як диригент оркестру народних інструментів музичної академії (художній керівник заслужений артист України О.В. Личенко), де в інструментуванні автора звучали його оригінальні композиції.

Впевненим кроком в майбутнє наукове життя стало здобуття ступеня магістра мистецтвознавства. Тема праці "Інтерпретація жанру партити у творчості українських композиторів для баяна".

У даний час Ярослав Олексів аспірант ЛНМА ім. М. Лисенка. З 1 вересня 2008 року він викладач кафедр народних інструментів та оркестрового диригування Львівської Національної музичної академії імені Миколи Лисенка, а також викладач класу баяна/акордеона Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату імені Соломії Крушельницької.

У "професійному" періоді творчості відчуваються нові напрямки творчого "єго" композитора. Ставши художнім керівником та диригентом оркестру українських народних інструментів ЛНМА ім. М. Лисенка, Ярослав

Олексів розпочинає творити для цього колективу. З-під його пера виходить "Українська фантазія" для оркестру українських народних інструментів (2008). На написання нового твору для баяна "Одкровення" автора надихнула творчість російського композитора Анатолія Кусякова, пам'яті якого і присвячена дана композиція.

Організатори V-го міжнародного молодіжного музичного фестивалю "Золота троянда – 2008" імені І. Вимера запросили Ярослав Олексів як достойного володаря найвищої нагороди попередніх років членом журі, а також провести майстер-клас з композиції. Його учень із ЛССМШ ім. С. Крушельницької Володимир Вацко здобув звання лауреата 1-ої премії на даному конкурсі, ще раз підтвердивши високий професійний вишкіл молодого наставника.

Висновки. Отже, аналізуючи творчо-виконавський портрет Ярослава Олексіва – наймолодшого представника Львівської баянної школи, гідного продовжувача кращих її традицій, зазначаємо – Львівська баянна школа на сучасному етапі, зазнавши науково-виконавської реформи у 90-х – 2000-х роках, сьогодні іде "в ногу з часом", пропагуючи свої досягнення на Всеукраїнському та міжнародному рівнях.

1. Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини: Програма науково-практичної конференції (ЛДМА ім. М. Лисенка. 3.12.2005). – 8 с.

2. Давидов М.А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа). Підручник. К.: НМАУ ім. П. Чайковського, 2005. – 420 с.

3. Другий відкритий регіональний конкурс баяністів-акордеоністів "Візерунки Прикарпаття": Програма. (Старий Самбір, 23.11.2005): Програма / Ред.-упоряд.: А. Душний, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 12 с.

4. Душний А. Виконавські досягнення Львівської школи баянно-акордеонного мистецтва у 1990-х – 2000-х роках // Народно-інструментальне мистецтво на зламі XX–XXI століть: 36. мат. міжн. наук.-практ. конф. (ДДПУ ім. І. Франка, 25.03.07, м. Дрогобич) / Ред.-упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2007. – С. 208–214.

5. Имханицкий М.И. История баянного и аккордеонного искусства: учебное пособие. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2006. – 520 с, с ил.

6. Имханицкий М.И. Конкурс "Аккорды Львова" // Народник (Москва). – 2006. – №3(55). – С. 15.

7. Карась С. Інтерпретація музики бароко на баяні (теоретико-виконавський аспект): Автореф. канд... мистецтв.: 17.00.03/ЛДМА ім. Лисенка. – Львів, 2006. – 20 с.

8. Карась С., Олексів Я. Робота з оркестром українських народних інструментів: Навчальний посібник. – Львів: АРАЛ, 2008. – 134 с.

ПРИНЦИПИ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЮ ШКОЛОЮ

9. Карась С., Олексів Я. Сучасні твори у перекладі для оркестру народних інструментів: Навчальний посібник. – Львів: АРАЛ, 2008. – 114 с.
10. Кужелев Д. Художні тенденції розвитку академічного баянного виконавства у другій половині ХХ століття: Автореф. дис... канд. мист.: 17.00.01 – теорія і історія культури. – К.: КНУКіМ, 2002. – 20 с.
11. Львівська баянна школа та її видатні представники (70-річчю від дня народження А. Онуфрієнка присвячується): Зб. мат. наук.-практ. конф. / Упоряд. А. Душний, С. Карась, І. Фрайт. – Дрогобич: Коло, 2005. – 148 с.
12. Львівська баянна школа та її видатні представники. Михайлу Оберюхтіну присвячується: Зб. мат. міжнаук.-практ. конф. / Ред.-упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2006. – 160 с.
13. Олексів Я. Концертні твори для баяна (акордеона). Методичні рекомендації для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІV рівнів акредитації. – Львів: АРАЛ, 2007. – 64 с.
14. Перший Всеукраїнський конкурс виконавців на народних інструментах імені Анатолія Онуфрієнка. Міжнародна науково-практична конференція “Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть” (Дрогобич, 25–30 березня 2007): Програма / Ред.-упоряд.: А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2007. – 44 с.
15. Перший відкритий Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів “Вічний Рух”. Міжнародна науково-практична конференція “Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики” (ДДПУ ім. І. Франка, 8–12 травня 2008 р.): Програма / Ред.-упоряд.: А. Душний, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 30 с.
16. Сташевський А. Нариси з історії української музики для баяна. – Навч. пос. для студ. вищих навч. закладів мистецтв і освіти. – Луганськ: Поліграфресурс, 2006. – 152 с.
17. Сташевський А. “АССО-Дебют” у Луганську / Українська музична газета. – Липень – вересень, 2008. – № 3(69).
18. Творчість композиторів України для народних інструментів: Зб. мат. наук.-практ. конф. (Львів, 10.04.2006 року, ЛДМА ім. М. Лисенка) / Ред.-упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2006. – 116 с.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2008

УДК 159.922.76

Сергій Немченко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки вищої школи та управління освітніми закладами
Бердянського державного педагогічного університету

ПРИНЦИПИ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЮ ШКОЛОЮ

У статті розглядаються проблеми рефлексивного управління загальноосвітньою школою та визначаються його принципи.

Ключові слова: рефлексивне управління, принципи рефлексивного управління.

Актуальність. Процес демократизації нашого суспільства передбачає вдосконалення самоврядування на всіх рівнях та вимагає безперервного узагальнення і осмислення рефлексії власного досвіду, а не копіювання досвіду інших. Це стосується не тільки всього суспільства взагалі, але й освітньої галузі зокрема.

Прагнення України зайняти гідне місце серед розвинених країн вимагає засвоєння передового світового досвіду, визначає необхідність нового бачення управлінської проблематики. Перехід до постіндустріального або інформаційного суспільства істотно збільшує частку розумової праці, у зв'язку з цим відбуваються якісні зміни змісту і форм управлінської діяльності, модифікуються старі і конструюються нові

системи управління. Все частіше їх орієнтирами стають моделі синергетичного типу – креативні мережеві структури, інтелектуальні організації тощо. Такі системи, що здатні до самоорганізації, об'єктивно обумовлюють необхідність рефлексивного управління.

Мета статті. Визначення та теоретичне обґрунтування принципів рефлексивного управління загальноосвітньою школою.

Аналіз наукових досліджень. Незважаючи на недостатню кількість наукових праць, присвячених рефлексивному управлінню загальноосвітнім навчальним закладами, ряд науковців зробили значний внесок у дослідження цієї проблеми (О. Авілов, О. Анісімов, І. Ансофф, Т. Давиденко, М. Сайгушев, Г. Шедровицький та інші).